

UDK: [347.964.1:347.56]:368.042]+[005.12:368.032]+[368.023.2/.3:347.422]+
[629.331:368.212(497.16)]+368.941.4(497.16)+368.029(049.32)

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

26. MEĐUNARODNA NAUČNA KONFERENCIJA „PROUZROKOVANJE ŠTETE, NAKNADA ŠTETE I OSIGURANJE“

Institut za uporedno pravo, Udruženje za odštetno pravo i Pravosudna akademija organizovali su 26. Međunarodnu naučnu konferenciju sa temom „Prouzrokovanje štete, naknada štete i osiguranje“. Konferencija je održana septembra meseca 2023. godine u Valjevu. Na naslovnu temu prispele radove ocenjivali su neutralni recenzenti iz redova profesora univerziteta iz Republike Srbije, tako da su u zborniku objavljena 33 rada. Urednici zbornika radova su prof. dr Zdravko Petrović, prof. dr Vladimir Čolović i prof. dr Dragan Obradović. U uvodu zbornika urednici su prigodnim rečima podsetili da su nas nedavno napustili eminentni pravni pisci prof. dr Jasna Pak i dr Jovan Ćirić. Urednici su sve radove rasporedili u tri tematske celine. Prva grupa naslovljena je sa „Prouzrokovanje štete i odgovornost“, tako da je tu raspoređeno osam radova. Drugu grupu radova činila je „Naknada štete“ s tim što je u tu grupu svrstano deset radova. Treća i najveće grupa radova obuhvatila je 15 radova na temu „Osiguranje“.

I. Najveći broj radova prispeo je iz oblasti osiguranja, pa je logično da se sa ove konferencije započne prikaz radovima iz te oblasti.

1.1. Dr Vladimir Čolović, naučni savetnik Instituta za uporedno pravo u Beogradu, i **Magdalena Makijela**, advokat iz Krakova, Poljska, podneli su rad pod naslovom ***Osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata***. Predmet rada je osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata, koje je obavezno po Zakonu o advokaturi Republike Srbije iz 2011. godine. Takođe, koautori su u predmet ovog rada uvrstili uporedne propise advokatskih komora i njihovu primenu u pojedinim državama evropskog kontinenta. **Prvo poglavlje** (uvod) ukazalo je na dva cilja regulative o osiguranju od profesionalne odgovornosti advokata. Prema koautorima, prvi cilj

---

¹ Član Predsedništva Udruženja pravnika Srbije

regulative jeste zaštita klijenta od greške advokata, a drugi cilj je zaštita imovine advokata. **Drugo poglavlje** sadrži osvrt na profesionalnu odgovornost uopšte. U tom pogledu istakli su da je advokatura slobodna profesija, da je u pitanju intelektualni aspekt advokatske usluge, da je potrebno da advokat postupa *intuitu personae*, kao i da se mora postupati s povećanom pažnjom u zastupanju klijenata. Koautori su konstatovali da se profesionalna odgovornost advokata i profesionalna odgovornost lekara, javnog beležnika, javnog izvršitelja itd. ne može definisati na isti način. **Treće poglavlje** tretira temu odgovornosti advokata. Podvukli su da odgovornost advokata pretpostavlja postojanje oštećenog lica, zatim protivpravnost štetne radnje izvršene od strane advokata, potom utvrđenje uzročne veze između štetne radnje i štetne posledice, i najzad, postupak u kome se utvrđuje odgovornost štetnika-advokata (kroz disciplinski, krivični, parnični postupak itd). U okviru trećeg poglavlja koautori su istakli da se na osiguranje od odgovornosti advokata primenjuju neka opšta pravila odgovornosti. Advokat sa osiguravačem zaključuje ugovor o osiguranju od odgovornosti u korist trećeg lica, s tim što se u trenutku zaključenja tog ugovora ne zna treće lice. Koautori su precizirali da jedini izuzetak postoji kada advokat zaključi ugovor o osiguranju s osiguravačem za konkretan predmet, pa se tada unapred zna treće lice, odnosno oštećena treća lica. Karakteristično je za odgovornost advokata u srpskom pravu da se u osiguranju od odgovornosti advokata treće oštećeno lice može pojaviti pred osiguravačem sa zahtevom za naknadu štete. U tom slučaju imovina trećeg lica klijenta pogođena je greškom ili propustom advokata, podvukli su koautori. Pored toga, koautori su naveli čitav niz osnovnih elemenata za odgovornost advokata. Primera radi, naveli su da u Republici Srbiji advokat može samostalno da zaključi ugovor o osiguranju, zatim da ovlasti neko lice da za njegov račun zaključi ugovor o osiguranju, potom da se u ime advokatskog ortačkog društva zaključi ugovor o osiguranju, i najzad, da advokatska komora za članove te komore može da zaključi ugovor o osiguranju u ime svih u registar upisanih advokata ili budućih advokata. U pogledu elementa osiguravajuće pokriće koautori razlikuju pojedinačno osiguravajuće pokriće i kolektivno osiguravajuće pokriće. U prvom slučaju radi se o pojedinačno zaključenom ugovoru o osiguranju, a u drugom slučaju o zaključenom ugovoru za advokatsko ortačko društvo. Koautori su naglasili da formulacije posebnih uslova osiguranja advokata predviđaju osnove za isključenje iz osiguranja. Ako je osiguravač isplatio štetu oštećenom licu za štetu koja je načinjena namerno ili iz krajnje nepažnje, osiguravač će podneti zahtev za regres protiv osiguranika-advokata. Unutar **Trećeg poglavlja** ugrađeno je **potpoglavlje** u kome su koautori analizirali pojedine odredbe o ortačkom advokatskom društvu iz Zakona o advokaturi Republike Srbije (*Službeni glasnik RS*, br. 31/2011 i 24/2012-Odluka US). U **Četvrtom poglavlju** kritički su izlagane odredbe o osiguranju od profesionalne odgovornosti advokata iz važećeg zakona o advokaturi Republike Srbije. Polazište je bila konstatacija da je Zakonom uvedeno obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti

advokata. Ta konstatacija u interpretaciji koautora protumačena je tako da će osiguravač biti u obavezi da naknadi eventualnu štetu trećem oštećenom licu samo ako advokat u vršenju svoje profesije prouzrokuje štetu. Zakonske odredbe po kojima advokatska komora za sve advokate koji su upisani u imenik može da zaključi ugovor o osiguranju, po koautorima znači da se tada radi o kolektivnom osiguranju. Podvučeno je da nedostaje zakonsko utvrđenje da advokatska komora neće izdati, ni produžiti legitimaciju, ako advokat ne zaključi ugovor o osiguranju. To znači da su koautori primetili da među važećim odredbama Zakona o advokaturi o uslovima za upis advokata u imenik advokata nema prethodnog zaključenja ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti. Takođe, koautori su ocenili da je zakonodavac načinio propust time što nije tačno regulisao kada advokat treba da zaključi ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti, pre ili posle dobijanja legitimacije. Pozvali su se na čl. 37 st. 4 Zakona o advokaturi, koji propisuje da će advokatska komora uskratiti izdavanje ili produženje važenja advokatske legitimacije advokatu koji nije zaključio ugovor o osiguranju, osim u slučaju osiguranja iz stava 2 ovog člana. Iz te zakonske norme koautori su izveli da je zaključenje ugovora o osiguranju uslov za upis u imenik advokata, s obzirom na to da advokatska komora može da uskrati izdavanje legitimacije u slučaju da nije zaključen ugovor o osiguranju. Naveli su da advokat ima obavezu da produžava osiguranje, što proizlazi iz citirane zakonske odredbe da advokatska komora može uskratiti produženje legitimacije. Što se kolektivnog osiguranja advokata tiče, može se zaključiti polisa osiguranja koja će utvrditi sumu osiguranja za svakog advokata upisanog u imenik te komore za određeni period osiguranja. Advokati se organizuju u advokatske komore, što, po koautorima, znači da različite advokatske komore zaključuju osiguranje po različitim uslovima osiguranja za teritoriju Republike Srbije. **Peto poglavlje** razmatra osigurani slučaj kod osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata. Koautori su definisali osigurani slučaj kao određeni štetni događaj koji je nastao u periodu trajanja osiguravajućeg pokrivača. U tom smislu napomenuto je da kod osiguranja od odgovornosti osigurani slučaj vremenski nastaje kada treće oštećeno lice podnese zahtev osiguravaču za naknadu štete. Precizirano je da to ne znači da osigurani slučaj nastaje od trenutka nastanka štetnog događaja. To shvatanje se, po koautorima, zasniva na odgovornosti osiguranika, zatim na razlici između trenutka štetnog događaja i trenutka podnošenja odštetnog zahteva, i najzad, na tumačenju čl. 940 Zakona o obligacionim odnosima (dalje u tekstu: ZOO) koji nije definisao kada nastaje osigurani slučaj kod osiguranja od odgovornosti. Čl. 940 ZOO samo podrazumeva da treće oštećeno lice podnosi zahtev osiguravaču za naknadu štete, odnosno ako ne podnese zahtev za naknadu štete, osigurani slučaj ne postoji. U pogledu osiguranog slučaja koautori su Peto poglavlje zaključili konstatacijom da osigurani slučaj kod obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata podrazumeva jedno ili više postupanja advokata u vršenju delatnosti, koje dovodi do štete kod trećih

lica–klijenata. Osigurani slučaj je nastao u onom momentu kada je usled postupanja advokata nastala šteta i kad je treće oštećeno lice podnelo osiguravaču odštetni zahtev. **Šesto poglavlje** obuhvatilo je pogled na regulativu advokatskih komora i uporedna zakonodavstva na evropskom kontinentu, kao i kako su tu regulativu primenjivale pojedine advokatske komore, odnosno zakonodavstva različitih država sa evropskog kontinenta. **Sedmo poglavlje** sadrži zaključke koautora o pojedinim odredbama zakona kojima je uvedeno obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata. Zakonu o advokaturi Republike Srbije iz 2011. godine prigovoreno je da nije detaljnije regulisao tu materiju. Iz ugla klijenta, precizirali su koautori, suma osiguranja nije ista za celokupnu teritoriju Republike Srbije u obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti advokata, već je advokatskim komorama ostavljeno da sa osiguravačima ugovaraju različite sume osiguranja. Dalje, povodom Zakona o advokaturi iz 2011. godine podvučeno je da Zakon nije jasno definisao kada se zaključuje ugovor o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti, odnosno da to nije definisano kao jedan od uslova za upis advokata u imenik advokatske komore. Zatim, Zakonu o advokaturi iz 2011. godine zamereno je da nije posebno regulisao zaključivanje osiguranja sa orthačkim advokatskim društvom, s obzirom na obaveze tog društva. Najzad, preporučeno je budućoj noveli Zakona o advokaturi da bi trebalo da se reguliše da će osiguravač unapred obaveštavati ugovarača osiguranja (advokatske komore i dr.) o pravima i obavezama osiguranika za slučaj nastanka osiguranog slučaja.

1.2. Čitaocu se skreće posebna pažnja na praktičnu primenu rada o pitanjima usklađenosti poslovanja u društvu za osiguranje, koji je pripremila **dr Iva Tošić**, Institut za uporedno pravo, Beograd. Pre prezentacije ovog rada o pitanjima usklađenosti poslovanja u društvu za osiguranje u Republici Srbiji nije bilo radova. Uočivši taj nedostatak, Iva Tošić je pripremila i odbranila doktorsku tezu 2022. godine na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu pod naslovom **Usklađenost i kontrola usklađenosti poslovanja u akcionarskom društvu za osiguranje u srpskom pravu i po konceptu Solventnost II**. Zatim, dr Iva Tošić je prezentovala rad na ovoj međunarodnoj naučnoj konferenciji, čiji naslov je glasio „Usklađenost poslovanja u osiguravajućim društvima – Compliance officer“. U **Prvom poglavlju** (kao uvodnom) autorka je podvukla da je obaveza funkcije usklađenosti poslovanja da upravi društva za osiguranje predoči sve rizike koje neka odluka nosi, uključujući gubitak zbog ostvarenja reputacionog rizika, a na upravi tog društva je da li će taj rizik preuzeti ili neće. U **Drugom poglavlju** tretirane su obaveze funkcije usklađenosti poslovanja u društvu za osiguranje. Pozivom na čl. 46 Direktive Solventnost II izvedeno je postojanje četiri kategorije poslova u strukturi usklađenosti poslovanja. Te četiri kategorije poslova pojedinačno čine: 1) pravni nadzor; 2) savetovanje upravnog i nadzornog odbora; 3) praćenje rizika promena u pravnom okruženju; 4) praćenje rizika neusklađenosti. U **Trećem poglavlju** autorka je bliže objašnjavala svaku od

četiri kategorije poslova, koje čine zbirno funkcije usklađenosti poslovanja u svetlu odredaba Direktive Solventnost II. Objašnjavajući svaku od kategorija usklađenosti poslovanja, izlaganje je koncipirano kao da to radi zaposleni pojedinac u društvu za osiguranje. Kasnije u radu autorka je objasnila da funkciju usklađenosti poslovanja unutar organizacije društva za osiguranje vrši nezavisna i samostalna stručna služba. Inače, služba usklađenosti poslovanja upoređena je sa funkcijama i zadacima aktuarske službe i službe interne revizije. Kao funkcija društva za osiguranje, služba usklađenosti poslovanja vrši praćenje: opšteg pravnog nadzora; savetovanja uprave društva za osiguranje: praćenje rizika promena u pravnom okruženju; kao i praćenje rizika neusklađenosti. U **Četvrtom poglavlju** tema su bile ostale obaveze funkcije usklađenosti poslovanja. Izlaganje je autorka zasnovala na literaturi o usklađenosti poslovanja iz država EU. To poglavlje je započela konstatacijom da je usklađenost poslovanja zaista nova funkcija u društvu za osiguranje. Istakla je da će u praksi funkcija usklađenost poslovanja u društvu za osiguranje biti verovatno shvaćena nešto šire od onoga što je predvidela Direktiva Solventnost II. Ostale obaveze funkcije usklađenosti poslovanja obuhvatile su obezbeđenje postupanja ostalih zaposlenih u društvu za osiguranje u skladu s regulatornim okvirom, zatim održavanje programa i politike usklađenosti poslovanja u konkretnom društvu za osiguranje, najzad reviziju internih politika konkretnog društva za osiguranje. Pored toga, služba za usklađenost poslovanja treba da analizira ostale probleme u konkretnom društvu za osiguranje koji mogu dovesti do ostvarenja rizika na štetu društva i da ih prezentuje zaposlenima, kao što su, primera radi, sprečavanje pranja novca, uočavanje sukoba interesa, zaštita podataka o ličnosti i dr. **Peto poglavlje** posvećeno je zaključcima. Autorka je predložila da se u okviru organizacije društva za osiguranje izdvoji funkcija usklađenost poslovanja u samostalnu i nezavisnu službu. Ona je rezimirala da služba usklađenosti poslovanja ima savetodavnu i kontrolnu ulogu, odnosno ništa ne odlučuje. Precizirala je da služba usklađenosti poslovanja savetuje upravu društva za osiguranje prateći zakonodavstvo (regulatorni okvir), kao i zaposlene.

1.3. Prof. dr u penziji Katarina Ivančević, sa Univerziteta Union u Beogradu, obradila je temu **Pravne posledice nepoštovanja ugovornih obaveza osiguranika**. Predmet ovog rada su primeri zakonskih odredaba i odredaba opštih ili posebnih uslova osiguranja, kojima su po osnovu ugovora o osiguranju obavezivani osiguranici, odnosno ugovarači osiguranja, da preduzimaju preventivne, zaštitne i druge mere u sprečavanju nastupanja osiguranih slučajeva. Autorka je u prvoj rečenici **Prvog poglavlja** objasnila ugao posmatranja te problematike. Osnovne obaveze osiguranika iz ugovora o osiguranju regulisane su zakonom, ali je njihov sadržaj i obim regulisan opštim ili posebnim uslovima osiguranja. U zakonskim odredbama osiguranik je obavezan da tokom važenja ugovora o osiguranju prijavljuje osiguravaču novonastale okolnosti, odnosno okolnosti koje ili pogoršavaju ili smanjuju rizik od nastajanja osiguranog slučaja. Tim povodom navela je primer iz nemačkog

potrošačkog prava osiguranja. Tema je bila pogoršanje rizika tokom važenja ugovora o auto-kasku. U jednom sudskom sporu osiguranik–potrošač potvrdio je pred sudom da je prilikom zaključenja ugovora o osiguranju obavešten da je svaku promenu rizika morao da prijavi osiguravaču. Pošto je izgubio ključ od automobila, Viši zemaljski sud u Nirnbergu u 2003. godini ispitivao je da li je tu činjenicu prijavio osiguravaču, pa pošto je utvrdio da tu činjenicu nije prijavio osiguravaču, oslobodio je osiguravača od obaveze da naknadi štetu (gubitak ključa od automobila). **Drugo poglavlje** razmatralo je pravo osiguravača na raskid ugovora o osiguranju, zbog nepoštovanja ugovornih obaveza. Za to pravo osiguravača autorka je navela primer iz domaćih uslova auto-kaska, odnosno *Uslove za kombinovano osiguranje motornih vozila (auto-kasko)* „Dunav osiguranja“ a. d. o. od 25. 3. 2020 godine. Po članu 44 stav 2 tih uslova osiguranja predviđeno je sledeće: ako se zaštitne mere ne izvršavaju, osiguravač može otkazati ugovor i to u roku od 30 dana kad je to utvrđeno, osim u slučaju kad osiguranik nije kriv za neispunjenje. Unutar **Drugog poglavlja** uvedeno je **potpoglavlje** u kome je izložen primer iz uporednog prava. Prema članu 470 Estonskog zakona o obligacionim odnosima iz 2001. godine, propisano je da su ništave odredbe ugovora koje odstupaju od odredaba ovog člana na štetu osiguravača osiguranja. Autorka je u **Trećem poglavlju** razmatrala problem nepoštovanja obaveze osiguranika i prava na naknadu iz osiguranja. Tom prilikom pozvala se na primer iz člana 926 stav 4 ZOO, koji je preuzet u članu 1444 stav 4 Radne verzije Prednacrtu građanskog zakonika Republika Srbije od 29. maja 2015. godine. U tom pogledu autorka je navela da iz člana 926 stav 4 ZOO izričito proizlazi da osiguravač ima pravo da smanji svoju obavezu za onoliko za koliko je nastala veća šteta zbog toga što je osiguranik bez opravdanog razloga propustio da ispuni svoju obavezu sprečavanja osiguranog slučaja ili obavezu spasavanja. U Treće poglavlje ugrađeno je **potpoglavlje** u kome su citirane različite odredbe zakona iz uporednog prava sa primerima nepoštovanja obaveza osiguranika i uticaja na naknadu iz osiguranja. Na tu temu autorka je navela, primera radi, član 5 stav 3 Zakona o ugovoru o osiguranju Švedske. Švedski zakonodavac ovlastio je osiguravača da u svojim uslovima osiguranja može da predvidi smanjenje naknade iz osiguranja usled grube nepažnje, ali i u slučaju obične (lake) nepažnje kad priroda određenog osiguranja to zahteva. Sledeće **potpoglavlje** u trećem poglavlju obuhvatilo je sankcije za slučaj grube nepažnje, namere ili prevare osiguranika. U tom potpoglavlju, između ostalog, autorka je navela primer sankcija koje je predvideo član 929 stav 3 ZOO preuzet u članu 1447 stav 3 Radne verzije Prednacrtu građanskog zakonika Republike Srbije od 29. maja 2015. godine. Članom 929 stav 3 ZOO propisano je da je osiguravač dužan da nadoknadi svaku štetu prouzrokovanu od nekog lica za čije postupke osiguranik odgovara po ma kom osnovu, bez obzira na to da li je šteta prouzrokovana nepažnjom ili namerno. **Četvrto poglavlje** obuhvatilo je zaključke ovog rada. Autorka je naglasila da su u uporednom pravu propisana posebna pravila u pogledu ograničenja prava

osiguravača na raskid ugovora, kao i pravo osiguravača da odbije isplatu naknade iz osiguranja zbog nepoštovanja ugovornih obaveza od strane osiguranika. Te promene nije predvidelo srpsko pravo osiguranja posmatrano kroz Radnu verziju Prednacrtu građanskog zakonika Republike Srbije od 29. maja 2015. godine. Autorka je izrazila mišljenje da postoji potreba za poboljšanjem zakonskih rešenja kako bi se uskladila sa rešenjima iz uporednog prava, kao i sa odredbama Principa evropskog ugovornog prava osiguranja (PEICL). Na kraju, autorka je izložila predlog za preciznije regulisanje materije člana 926 stav 4 ZOO, kao što je izložila sedam predloga u korist osiguravača zbog nepoštovanja ugovornih obaveza osiguranika po osnovu ugovora o osiguranju.

1.4. Doktorand Milan Raičević sa Ekonomskog fakulteta Crne Gore u Podgorici i **prof. dr Milijana Novović Burić**, Ekonomski fakultet Crne Gore u Podgorici, objavili su rad pod naslovom **Analiza šteta kasko osiguranja motornih vozila u Crnoj Gori**. Istakli su u **Prvom poglavlju**, na bazi literature sa interneta, da postoje razni oblici kasko osiguranja motornih vozila. Po koautorima, najznačajniji oblici tog osiguranja su: 1) potpuno kasko osiguranje, koje uključuje saobraćajnu nezgodu, krađu, požar, eksploziju, vremensku nepogodu i dr.; 2) delimično kasko osiguranje, koje uključuje požar, udar groma, oluju, lom stakla i sl.; 3) dopunsko kasko osiguranje, koje se može ugovoriti jedino ako se prethodno ugovori potpuno kasko osiguranje, s tim što to dopunsko kasko osiguranje obuhvata osiguranje prtljaga, dodatne opreme vozila i sl.; 4) prinudno kasko osiguranje, koje obuhvata lizing ili neki drugi način, koji od osiguranika zahteva da bude kasko osiguran; 5) dobrovoljno kasko osiguranje, koje se ugovara po principu dobrovoljnosti, odnosno spremnosti osiguranika da određene rizike prenese na osiguravača i plaća prihvatljivu premiju. Koautori su pristupili veb-anketiranju 1.988 građana Crne Gore od septembra do decembra 2022. godine. U toj veb-anketi koautori istraživači postavili su građanima Crne Gore šest pitanja. **Drugom poglavlju** dat je naziv Pregled literature. Centralno mesto zauzela je konstatacija da niko nije objavio rad o kasko osiguranju motornih vozila u Crnoj Gori, ali je zapaženo da je preporučena monografija **dr Cerovića** o kasko osiguranju motornih vozila u Republici Srbiji, koju je izdala Privredna akademija iz Novog Sada 2012. godine. U **Trećem poglavlju** prikazano je kasko osiguranje na tržištu osiguranja Crne Gore. Koautori su naveli da je prema preliminarnim podacima Agencije za nadzor osiguranja Crne Gore za 2022. godinu na crnogorskom tržištu osiguranja poslovalo devet društava za osiguranje, od čega je pet društava obavljalo poslove neživotnih osiguranja, a četiri društva poslove životnog osiguranja. Bruto fakturisana premija iznosila je oko 108.000.000 evra, što je predstavljalo povećanje od oko 10% u odnosu na 2021. godinu, naglasili su koautori. Od ukupne fakturisane premije, nastavili su sa iznošenjem podataka, na tržišni portfelj životnog osiguranja otpalo je približno 20%, a tržišni portfelj neživotnog osiguranja činilo je 80% bruto fakturisane premije. O istraživanju veb-anketom bilo je više reči u **Četvrtom poglavlju**. Koautori istraživači su konstatovali da su građani Crne Gore pristupili veb-anketi

i da je na upite odgovorilo 1.988 građana. To smatraju reprezentativnim uzorkom za Crnu Goru, što im je omogućilo da pristupe obradi dobijenih odgovora. Naveli su da je među 1.988 ispitanika ženski pol zastupljen sa 56%, a muški pol sa 44%, da je najveći broj ispitanika bio iz centralnog dela Crne Gore (56%), a najmanje njih iz južnog dela Crne Gore (15%), da su 2/3 uzorka činila lica sa visokom stručnom spremom i da nije bilo ispitanika sa osnovnim obrazovanjem, da je u radnom odnosu bilo 61,5% ispitanika, da je 72,1% ispitanika imalo primanja manja od 600 evra, da su 2/3 ispitanika činila lica koja nisu u braku i nemaju dece itd. **Petim poglavljem** koautori istraživači prikazali su rezultate veb-istraživanja. **Prvo** pitanje, postavljeno u veb-anketi, tražilo je od ispitanika da odgovore na pitanje: koji su to demografski i ekonomski faktori koji imaju značajnog uticaja na odluku o kupovini kasko osiguranja u Crnoj Gori? Analizom odgovora koautori obrađivači ukazali su na to da je polisu kasko osiguranja posedovalo skoro jedna četvrtina (23,9%) ispitanika, a 66,9% ispitanika nije posedovalo takvu polisu. Prema nalazu istraživača, takav rezultat je bio očekivan. Osiguranici ispitanici, koji su posedovali polisu kasko osiguranja motornog vozila, imali su sledeća svojstva. Bili su pretežno stanovnici centralnog dela Crne Gore i ženskog pola, imali su manje od 40 godina, sa visokom stručnom spremom, zaposleni sa primanjima ispod 900 evra, automobil je vredeo manje od 5.000 evra, a bio je stariji od sedam godina. **Drugo** pitanje koautori istraživači su formulisali na sledeći način: Koliko građana Crne Gore poseduje prinudno, a koliko dobrovoljno kasko osiguranje i u kojoj formi obuhvata rizika ga zaključuju? Obradeni podaci su otkrili da je od ukupnog broja ispitanika, koji su posedovali polisu kasko osiguranja motornog vozila, 89,45% njih zaključilo dobrovoljno kasko osiguranje, iz čega su koautori obrađivači ankete izveli zaključak da su ispitanici imali visok stepen svesti o značaju tog tipa osiguranja. Isto tako, koautori obrađivači su naglasili da je 52% ispitanika ugovorilo potpuno kasko osiguranje, a 40% ispitanika ugovorilo je delimično kasko osiguranje. U ovoj veb-anketi građanima Crne Gore postavljeno je **treće** pitanje. Ono je glasilo: Da li iznos premije kasko osiguranja ima značajnog uticaja na njegovu potražnju u Crnoj Gori? Analiza odgovora pokazala je da je iznos premije izuzetno bitan faktor pri donošenju odluke o kupovini polise kasko osiguranja. U prilog tome govorila je činjenica da bi čak 66% ispitanika, koji trenutno nemaju polisu kasko osiguranja, kupilo ovu polisu ako bi došlo do pada premije. Slična situacija bi bila i sa onim ispitanicima koji su trenutno imali polisu kasko osiguranja, oni bi, ako bi došlo do povećanja premije, prekinuli da plaćaju tu veću premiju. **Četvrti** upit iz veb-anquete je glasilo: Da li promena procedure i nadoknada štete utiče na potražnju za kasko osiguranjem u Crnoj Gori? Ispitanici osiguranici, koji poseduju polisu kasko osiguranja, istakli su u 50% slučajeva da bi prestali da plaćaju polisu kasko osiguranja ako bi došlo do promene ličnih primanja. U isti mah, četvrtina ispitanika bi prestala sa osiguranjem ako bi promenila automobil (po starosti i vrednosti) ili ako bi došlo do promene procedure i vremena naknade štete. Koautori obrađivači dobili su rezultate

za ispitanike koji nisu imali polisu kasko osiguranja da bi promena ličnih primanja (43%) i promena automobila u pogledu starosti i vrednosti (u 45% slučajeva) bili glavni razlozi zbog kojih bi ti ispitanici zaključili ugovor o kasko osiguranju. Inače, koautori obrađivači istakli su da promena dinamike i procedura naknade štete jeste važan, ali ne i najvažniji faktor koji utiče na ispitanike da promene svoju odluku o (ne)posjedovanju polise kasko osiguranja. **Petim** pitanjem građanima Crne Gore istraživači su hteli da upotpune sliku o tržištu kasko osiguranja. Naime, pitanje je formulisano na sledeći način: Koliko su građani Crne Gore zadovoljni dinamikom likvidacije štete, te iznosom same naknade iz osiguranja? Koautori obrađivači su konstatovali da je od ispitanika, koji su posedovali polisu kasko osiguranja, njih 22,8% pretrpelo štetu, a od tog procenta 85,2% ispitanika je zadovoljno dinamikom i procedurom naknade štete. Sličnu situaciju koautori obrađivači su našli i za zadovoljstvo iznosom dobijenim po osnovu naknade štete u 81,5% slučajeva. Šesto pitanje je bilo poslednje u veb-anketi. Građanima Crne Gore postavljeno je pitanje na sledeći način: Kakav je stav građana Crne Gore u pogledu perspektive ove vrste osiguranja? Sasvim očekivano, podvukli su koautori obrađivači, zabeleženo je veliko zadovoljstvo u 85% slučajeva kasko osiguranjem i društvima za osiguranje. Zbog tog zadovoljstva 90% ispitanika, koji su u momentu anketiranja imali polisu kasko osiguranja, produžilo bi taj ugovor. Obratno, ispitanici, koji u trenutku anketiranja nisu imali kasko polisu, u 52% slučajeva nameravaju ubuduće da zaključe ugovor o kasko osiguranju. Koautori su zaključili, na osnovu odgovora po svim pitanjima iz veb-ankete, da ispitanici smatraju da postoji perspektiva za razvoj kasko osiguranja u Crnoj Gori.

1.5. Prof. dr Ana Lalević Filipović, Ekonomski fakultet Univerziteta Crna Gora, i **doktorand Milan Raičević** sa Ekonomskog fakulteta Univerziteta Crne Gore iz Podgorice, kao koautori, prezentovali su rad pod naslovom **Osiguranje od nezgode u Crnoj Gori – analiza ugovora i šteta**. U **Prvom poglavlju (uvodu)** koautori su definisali predmet veb-ankete. Predmet veb-ankete je bilo osiguranje od posledica nezgode kao oblik osiguranja kod kojeg će osiguravač osiguraniku ili korisniku osiguranja isplatiti sumu osiguranja ako se desi nesrećni slučaj, koji je prouzrokovao smrt ili invaliditet osiguranika. Osiguravač će biti u obavezi, vele koautori, da nadoknadi štetu, koja je nastala kao posledica troškova lečenja i izgubljene dobiti, ako kao posledica nesrećnog slučaja nastupi narušavanje zdravlja osiguranika ili njegova nesposobnost za rad. Prema dosadašnjim istraživanjima, koja su objavljena u crnogorskoj literaturi, zabeleženi su kolektivni ugovori (poslodavac zaključuje ugovor o osiguranju od posledica nesrećnog slučaja) i individualni ugovori o osiguranju od posledica nesrećnog slučaja, kao i individualni ugovori s dopunskim rizikom, podvukli su koautori. Pored toga, podvučeno je, prema crnogorskoj literaturi najviše se ugovaraju kombinacija dobrovoljnog osiguranja s mešovitim životnim osiguranjem, zatim kroz putničko osiguranje koje predstavlja kombinaciju zdravstvenog osigu-

ranja i osiguranja od posledica nesrećnog slučaja, najzad putem kolektivnog osiguranja đaka, studenata, sportske organizacije sl. Koautori su citirali podatke Agencije za nadzor osiguranja Crne Gore za 2021. godinu, prema kojima se osiguranje od posledica nesrećnog slučaja nalazi na trećem mestu (11,3%), pri čemu prva dva mesta zauzimaju osiguranje od odgovornosti iz upotrebe motornih vozila (38,9%) i osiguranje života (18,5%). Koautori istraživači su objasnili da je sprovedeno veb-anketno istraživanje, da su odgovori dobijeni od 1.587 građana Crne Gore koji su posedovali polisu osiguranja od posledica nesrećnog slučaja, da je istraživanje sprovedeno u periodu od marta do maja 2023. godine, da su građani Crne Gore poticali iz različitih socijalno-ekonomskih struktura, kao i da su im postavljena četiri pitanja. **Drugo poglavlje** ponelo je naslov „Osiguranje od nezgode kroz prizmu globalnih trendova“. U tom poglavlju koautori su izložili opšti pogled na delatnost osiguranja i posebno na osiguranje od posledica nesrećnog slučaja. Za potrebe istraživanja nezgodu su definisali kao svaki iznenadni i od volje osiguranika nezavisan događaj koji, delujući uglavnom spolja i naglo na telo osiguranika, ima za posledicu njegovu smrt, potpuni ili delimični invaliditet, prolaznu nesposobnost za rad ili narušavanje zdravlja koje zahteva lekarsku pomoć. Osnovne karakteristike osiguranja od nezgode, naglasili su koautori, proizlazi iz činjenica da mogu da pokrivaju veliki broj događaja koji imaju osobine nezgode, zatim da povlače isplatu naknade od osiguravača u slučaju ako dođe do nezgode, te najzad osiguravači su ponudili uslove osiguranja s velikim brojem premijskih stopa u zavisnosti od različitih kriterijuma. Dalje, osiguravači su u uslovima osiguranja od posledica nezgode individualizovali klijente osiguranike u zavisnosti od starosti, radne sposobnosti i poslovne sposobnosti, i time su koautori zaokružili uslove ovog osiguranja. **Treće poglavlje** sadrži prikaz stanja i perspektivu razvoja osiguranja od nezgode na crnogorskom tržištu osiguranja. Istakli su da je u periodu 2017–2022. godine ostvarena tendencija povećanja oblika osiguranja od posledica nezgode, a da je u 2022. godini to osiguranje na trećem mestu sa učešćem od 10,6% u naplaćenju bruto premiji. **Četvrtim poglavljem** koautori su objasnili metodologiju istraživanja i podatke do kojih su došli. Saopštili su da je ženski pol učestvovao u istraživanju sa 70,7%, da su ispitanici iz centralnog dela Crne Gore učestvovali sa 62,2%, a ispitanici iz ostala dva regiona Crne Gore zabeležili su podjednako učešće od 18,9%. Među ispitanicima tri četvrtine su bili mlađi od 40 godina, a samo 1,5% ispitanika bilo je preko 65 godina. Visoko obrazovani ispitanici činili su 68,4%, dok su srednje obrazovani ispitanici učestvovali sa 29,9%. Među ispitanicima bilo je zaposleno 81,3%, podjednako u privatnom i javnom sektoru (po 41%). Što se tiče bračnog statusa, koautori istraživači istakli su da su dominirali ispitanici koji nisu bili u braku sa 58,6%, a posle toga sledili su ispitanici koji su braku imali dece sa 34,4%. Stalna mesečna primanja imalo je 83% ispitanika, s tim što je sa primanjima u rasponu od 450 do 700 evra bilo 43,3% ispitanika, a između 701 i 1.000 evra bilo je 25,3% ispitanika. U **Petom pogla-**

vlju izloženi su rezultati istraživanja. **Prvo** pitanje koautori istraživači su formulisali na sledeći način: Koja je vrsta polise osiguranja od nezgode najzastupljenija na crnogorskom tržištu osiguranja – individualna ili kolektivna? Koautori obrađivači su konstatovali da je odgovor na prvo pitanje dalo 990 lica ili 62,4%, te da je 990 lica posedovalo polisu kolektivnog osiguranja od posledica nesrećnog slučaja. Od ukupnog broja zaposlenih ispitanika, precizirali su koautori obrađivači veb-ankete, čak 72,3% posedovalo je polisu ovog kolektivnog osiguranja, a nešto više od trećine svih ispitanika posedovalo je individualnu polisu ovog osiguranja. Koautori su pružili i dodatno objašnjenje, koje se sastojalo u tome da su poslodavci u Crnoj Gori dužni da svoje zaposlene obavezno osiguraju od povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi s radom. **Drugo** pitanje je bilo formulisano na sledeći način: Koji faktori (motivi) pokreću crnogorske osiguranike da zaključe individualnu polisu osiguranja? Koautori obrađivači došli su do postojanja bitne podele kod osiguranja od posledica nesrećnog slučaja prema tome da li je to osnovno ili dopunsko osiguranje. U sprovedenom istraživanju zastupljeni su podjednako sa 51,2% i osnovno i dopunsko osiguranje od posledica nezgode. Međutim, 52,2% ispitanika ne zna iznos premije osiguranja od posledica nezgode nesrećnog slučaja. Komentarisali su koautori obrađivači da ne čudi ovaj rezultat, jer skoro dve trećine ispitanika koristi kolektivnu polisu osiguranja od posledice nesrećnog slučaja, odnosno iznos premije ide na teret poslodavca. Koautori obrađivači veb-ankete utvrdili su da minimalnu premiju plaća 32,1% ugovarača osiguranja od posledica nezgode, pa je samim tim suma osiguranja na niskom nivou. U daljem izlaganju koautora obrađivača konstatovano je da se među motivima ispitanika sa individualnom polisom osiguranja nalaze: opšta sigurnost koju pruža polisa osiguranja, osiguranici su izloženi određenim aktivnostima (npr. sportskim i sl.), osiguranici su zavisni od prirode posla, osiguranici su imali stambeni kredit i dr. **Trećim** upitom u veb-anketi istraživači su hteli da pribave mišljenje ispitanika o stavu prema osiguravačima i sudovima. Ono je formulisano na sledeći način: Kakvo je zadovoljstvo osiguranika dinamikom naknade štete, te epilogom sudskog spora, ukoliko je dolazilo do ovakve situacije? Koautori obrađivači su saopštili da je samo u 17,4% slučajeva došlo do nekog oblika štete. Ispitanici koji su pretrpeli štetu zadovoljni su uglavnom dinamikom i ažurnošću društava za osiguranje u 62,9% slučajeva. Ispitanici kojima je isplaćena šteta zadovoljni su naknadom štete u 51% slučajeva, napomenuli su koautori obrađivači. Iz ta dva podatka koautori su izvukli da to znači da su po odštetnim zahtevima osiguravači postupali savesno i ažurno, kad su ispunjeni svi uslovi. Daljom analizom odgovora došli su koautori obrađivači do saznanja da su samo u 23,9% slučajeva osiguranici izjavili žalbu na iznos naknade štete, a da čak 26,1% ispitanika nije znalo da imaju pravo žalbe. Od onih ispitanika koji su komisiji osiguravača izjavili žalbu zbog nezadovoljstva iznosom naknade štete, njih 27,3% vodilo je sudski spor i dobilo na sudu satisfakciju. Iz tih podataka koautori obrađivači su zaključili da su ispi-

tivači generalno zadovoljni epilogom sudskog spora. Poslednjim **četvrtim** upitom građanima Crne Gore završen je upitnik za veb-istraživanje osiguranja od posledica nesrećnog slučaja. Upit se sastojao u sledećem: Sa aspekta osiguranika, kakva je perspektiva daljeg razvoja ove vrste osiguranja u Crnoj Gori? Da bi sagledali perspektivu daljeg razvoja osiguranja od posledica nesreće na crnogorskom tržištu osiguranja, koautori istraživači su se usredsredili na zadovoljstvo ovom vrstom osiguranja, kao i mogućnošću daljeg produženja ugovora ove vrste osiguranja. Osiguranjem od posledica nezgode kao vrstom osiguranja zadovoljno je 78,5% ispitanika, kao i osiguravačem sa kojim je zaključen ugovor, a samo 8,7% slučajeva ne želi da produži ugovor o osiguranju od posledica nezgode, glasila je ocena koautora obrađivača. Preostalih 91,3% ispitanika ili ima kolektivnu polisu (koja se po automatizmu produžava) ili sam želi da nastavi sa plaćanjem premije ove vrste osiguranja. Koautori obrađivači su rezimirali sa postojanjem jako dobre perspektive za dalji razvoj osiguranja od posledica nezgode.

1.6. Dr Mirjana Glintić, naučni saradnik Instituta za uporedno pravo, latila se istraživačkog poduhvata da ispita **Uticaj reosiguranja na prestacije osiguravača u primarnom ugovoru o osiguranju**. Predmet rada su istraživanje karakteristika reosiguranja sa sudskom praksom iz sveta, kao i teorijski pokušaj ličnosti iz EU da regulišu reosiguranje (PRICL), pa se kroz te prizme istraživao uticaj reosiguravača na prestacije u direktnom osiguranju. U **prvom poglavlju (uvodu)** autorka je konstatovala da reosiguranje nije regulisano nacionalnim propisima, već da se odvija u svetskim razmerama na podlozi običaja i ugovornog prava. U **drugom poglavlju** istraživane su funkcije reosiguranja, sa osvrtom na alokaciju rizika, obezbeđenje rezervi i ostalo u funkciji reosiguranja. **Treće poglavlje** razmatralo je reosiguranje kao sredstvo usmeravanja poslovanja reosiguranika, odnosno osiguravača, a istraživani su uticaj reosiguranja u fazi procene i preuzimanja rizika kod reosiguranika, odnosno osiguravača, kao uticaj u fazi rešavanja odštetnog zahteva kod reosiguranika, odnosno osiguravača. **Četvrto poglavlje** rezervisano je za zaključak. Autorka je naglasila da ugovor o reosiguranju utiče na primarni ugovor o osiguranju na način na koji će reosiguranik, odnosno osiguravač postupati prilikom izvršenja ugovora o osiguranju, a sve sa ciljem obezbeđenja pristupa reosiguranju.

II. Na osnovu pregleda svih radova, može se reći da je ovo bila uspešna međunarodna naučna konferencija. Prikazani radovi iz prethodne tačke svestrano su reprezentovali nauku i struku prava osiguranja u Republici Srbiji i šire. Osveženje su predstavljala dva empirijska istraživanja uzorka iz domena dobrovoljnog osiguranja od odgovornosti, što se odavno nije dogodilo. Nedostatak prostora u časopisu ograničio je ovaj prikaz na tematsku oblast – osiguranje – što ne znači da u ostalim dvema oblastima nije bilo radova koji su reprezentovali pravnu nauku i struku u Republici Srbiji i šire.